

ՏՐԱԿՏ

ՈՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱՒԱՆՔԻ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԿԻՆՈՒՄԵՆՏԱՆԿԱՆ

ՈՒԹԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՆԻՒՄ ՈՒՐՐԱԹՅՈՒՆՆԵՐԻ 1847

ԹԻՒ 205

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 2 սեպտեմբերի

Երեսներն քաղաքականութիւնը հանդարտութեան մէջ է, ըստորում Բարձրագոյն Վրան (Էրեսներն) մեծ տէրութեանց հետ ունեցած բարեկամական կապակցութիւնները միշտ հաստատուն են, և օր ըստ օրէ ևս առաւել կը զօրանան։ Այնքան էր արտաքին գործոց տեսուչ փոխմարտիշէր Սիւրբաբեկը, և Նիզամի, Բազմաշէր և Բազմաշէր զեպանացի մէջ յատուկ ժողով մը եղաւ, ուր տեղի չունատանի գործոց վրայ խորհուրդ ըրին։ Այնքան էր արտաքին թիւն չունեցող թե այս զըմբարդ վէճը քիչ ժամանակին մէջ փոխան մը պիտի ընդունի, այսինքն Յունաստանի կառավարութիւնը պիտի պարտաւորի Բարձրագոյն Վրան օրինակոր պահանջները կամայ ակամայ ի գործ դնելու։ Բանդի ինչպէս որ յայտնի է հասարակութեանը, օսմանեան կառավարութիւնը բաւական ժամանակ համբերելէն ետքը, որոշեց բանի միջոցներ գործածելու իւր արժանաւորութեան պատիւը պաշտպանելու համար։ և արդէն այս իրաւացի որոշման մէջ մասը ի գործ դրուեցաւ։ Փոխմարտիշէր Տաճկաստանի մէջ եղած բոլոր հիւննայի հրկարտոններէն իրենց պաշտօնը վարելու հրաւանագիրը ետ առնուեցաւ, և հիւննայի նաւուց նաւարկութիւնը արգելուեցաւ օսմանեան նաւահանգստաց մէջ։

Վրանիայէն եկած վերջի լուրերը խիստ յաջող են, քանզի կայսերական զորքը քանի մը անգամ յարձակուելով ապրտամբաց վրայ, մեծ միասպառնուեցին անոնց, որոնք չկրնար զէմ առ զէմ պատերազմելու կանոնաւոր զօրաց հետ։

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԲԱՆԿԱՅԻՆ

Օմիւսիոյ հաւանքները վայ

Բանագէտ զինողի մը համար անշուշտ խիստ պատկառ ուսում մըն է ժամանակին միջապատ խաւարը, որով ծածկուած են այն տեղուները, որոնք կանգնուած էին մեծաշէն և խիստ ծաղկաւ բաղադրներ։ Վրան երկու թագուհիները անարհիւս, որ ահագին ծախքերով կը խառնուէին մեծաշէն պալատներ, կը իզիզին մարմարեղէն պղնձը, որպէսզի իրենց հրաշալի զօրութեան միջոցով յաւ խոտան մնայ հետեւեալ դարերու մէջ, ուր են արդեօք։ Ար հոյս երկնային բարութեան փառքը դարձուց զանոնք ի թէ պետական պարագ մը կը ցըցունէ մեզ պայծառաշուք Պարմիի աւերակները, եթէ սղքատ ֆելաշի մը հետեւեալ հազիւ թէ կըր տնէ մը այն գաշտերը, ուր շէնուած էին թուրք, Վլաքսանդրիա, և Մեմփիս, ի ըլլայ պիտի արդեօք մեր ուղեցոյցը խնամարար համար այն տեղուանց գաղտնիքը ուր հիմնեցան յինուէ, Բարիլոն, Տրոպոլա և Կարթագինէ։ Պէտք միայն մեր երեւակայութեան օգնութեամբը պիտի երեւան հանեմք գրեթէ ոչնչէ՛ այն փառաւոր քաղաքները, որոնք իրենց մեծածախ շքեղու-

լեւները փառան և ցրուեցան։ Հասարակօրէն կըրարձուի թէ շատ ժամանակ չանցած այս ապրտամբութիւնը պիտի զուարի։ որովհետեւ Բարձրագոյն Վրանը ամէն կերպ ազդու միջոցները ի գործ դրած է, և տարակցոյ չունեցող թէ յաջողութեամբ պիտի պտակուին։

Վերադարձանի քաղաքական կառավարութիւնը բարեկարգելու համար, կըսուի թէ Վրան, Տեղիներն, և Հաբարիի ու Պարմիի նահանգները պիտի միաւորեն, որպէսզի բոլորը մէկ կուտակուելով ըլլաւ՝ տէրութեան ուրիշ նահանգաց պէս օրինակոր կերպիւ կառավարուի, այսու աւանդելու մինչև այս առաջարկութեան կատարելութեան օրոշուից։ Վերադարձանի երկու զընտւորներէն Վրան չի պէճը՝ Տեղիներէ կառավարիչ անուանեցաւ փոխմարտիշէր Տեղիներն պէ ինչ Վրան արտաքին ապրտամբութեան ժամանակը՝ Վրան չի պէճը անմիջապէս հնազանդութիւն ցուցնելով Բարձրագոյն Վրանը, շատ գործակից եղաւ օսմանեան զօրաց արշաւանքին յաջողութեանը։

Վրանի ստանի նոր կառավար Մուստաֆա փաշան օգոստոսի 21ին Քէյփ Եֆէի օսմանեան շոգեւանաւ ծամբայ եղաւ իւր պաշտօնին երթալու։

Վրանը ամուս 25ին երկու շաբթի օրը հրկիզութեան սկիզբ մը եղաւ Օսմանի, և բանտերը կը լրակ տուն, բայց իսկոյն օգնութեան հասնելով անմիջապէս մարեցին հրդէհը, որ ժամանակ չունեցաւ մեծ միաս մը պատճառելու։ Վրանի մը բանտարկեալներ, որ այս շիւթութեան մէջ փակեւ էին, վերստին ձեռք անցան ու բանտը դրուեցան։

Վրանը ամուս 22ին ուրիշ հրդէհ մըն ալ ի

թեամբը և իրենց բարեկրթութեամբը աշխարհքը կը զարմանցնէին։

Վրանի այս շքեղաշուք քաղաքացի կարգը (որոնք բանի մը ցրուեալ նշխարները հազիւ թէ կը ծախուցանեն մեզ անոնց սկզբնաւորութիւնը) կը պարտաւորեմք դասել Օմիւսիոյն, այս թագուհին Յանիայի, որ շատ ժամանակ աշխարհքիս խիստ փառաւոր քաղաքներէն մէկը համարեցաւ։ Ուրեմն պատմութիւնը ձեռքերով առնելով վերջ տին կանգնեցնել մը զանիկա, մեր ընթերցողներէն ներքու թիւն խնդրելով այս համառօտ տեղեկութեան պարտաւորացը համար։

Օմիւսիոյ քաղաքը, եթէ աւանդութեանց հաւատ ընծայելու ըլլամք, նախ և առաջ հիմնեցաւ Օմիւսիոյ անունը ամուսներն, բայց սառտիկ պատերազմաւոր և երկրաշարժութիւնները այն աստիճան կործանեցին զանիկա, որ ամենեւին յայտնի չէ այս առաջին հիմնադրութեան տեղը։ Մեծն Վլաքսանդր փոքր Վրանի տիրէն ետքը, կամեցաւ ապացոյց մը տալ զմիւսնացոյց իւր մեծ յարգանսը, որ ունէր Հոմերոսին վրայ։ Փոխ որոյ մերձակայ արտարձանաց ընակիչները ժողովելով կառուց Օմիւսիոյն, այն տեղը, որ հիւմակ կը տեսնուի, այսինքն մէկ մասը Բակոս լե-

Պէտք թաշ պատահեցաւ, բայց բարեբաղդութեամբ միայն 5-6 տուն պրեցան։

Վրանի փառօր տպերը Տառեան վանականաց ամիրաները օգոստոսի 23ին շաբաթ իրիկունը մեծ խնջոյք մը ըրին Վրան Վանֆանօ գեղին իրենց առնը, ուրտեղ 200 հոգիէն աւելի հրաւիրուած էին որոնց մէջ կը տեսնուէին պարկէշտ գեղացիներ, յարգի վաճառականներ և երեւելի անձինք և պաշտօնատարք։ Երեսնաւոր Վրանի վրայ զիւր փառաւոր հանգեմին համառօտ նկարող գրութիւնը ընելով՝ գովութեամբ կը յիշատակէ Տառեան պաշտօնացի վեհանախան հիւրաւորութիւնը և խոնարհամիտ քաղաքավարութիւնը, որոնք յիշեալ իշխանագուն գերդաստանին սոսի մային ժառանգութիւնը են։

Օտեպէն կը գրեն թէ Ռուսաց օգոստոսի 14-րդը սեպտեմբերի 12ին յիշեալ քաղաքը պիտի գայ կանոնաւոր զօրաց մեծ կրթութեանցը ներկայ գտնուելու համար, որ լիզգապէ թկրատ բաղադր պիտի ըլլան։

Վարտանէի կառավարիչ Իպրահիմ փաշան անցեալ ամուս 24ին հաւաւ ի կոստանդնուպոլիս աւստրիական շոգեւանով։

Վրանի 289-րորդ թուոյն մէջ համառօտիւ ծանուցինք մեր ընթերցողացը Միսաբեան մեծապատիւ Վրանի երես աղային Պրուսա, Պարքեմ, և Վրանա ըրած ուսումնասիրական արժանագով բարեբարութիւնները, իսկ առաջինայ թերթովս յօժարամտութեամբ կը փութամք հրատարակելու յիշեալ բարեգութեան անհաւաք աղային ազգասիրական և ուսումնասիրական ուրիշ նշանաւոր բարեգործութիւնները, քանզի անցեալները Պարքեշտ

աւան (Վայտեֆէ տաղը) վարի կողմը, և մէկ մասը ի գաշտավայրը ծովեզերքին (Վրանտի և Օմիւսիոյ մէջ, զորոնք Վրան աչքը կանուանէր) հաղորդակցութիւնը գիւրացիներու համար, յիշեալ աշխարհակողը հրաման ըրաւ, որ փորուի Վրան սոնէզի պարտնոցը, այսինքը իզմիրի և Վրանտաւր յի նաւահանգստաց մէջ տեղեկած ցամաքը որ կը թափէ անոնց ծովածոցները, բայց այս ահագին գործին վրայ աշխատող բանուորները մեծամեծ դժուարութեանց պատահելով, պարտաւորեցան ետ քաշուելու։ Ուրոյի մօտ գաշտերուն մէջ, մինչև ցայսօր կը տեսնուին փորուած տեղուները, որ յիշեալ երկու ծովածոցները միացնելու համար սկսեւ են։ Վրանային գրածին նայելով, գրեթէ մէկ մընէն քիչ մը պակաս հեռու է Օմիւսիոյ իւր առջի տեղէն, Մեմփիս գետին մօտ և Վրանի ընտած ծովածոցին եզերքը, այնտեղ, որ հիմա Տարաղաճը կըսուի։ Վրանի մինչև Վրան հիւսիս բաղնիքը (շալ քաղաւնար) կը զարմակուէր քաղաքը։

Վրանային մեծանէն ետքը՝ Օմիւսիոյ հրատարակեցաւ մայրաքաղաք ընդարձակ երկիրներուն, որոնց Վրանային կը տիրէր փոքր Վրանի մէջ, և երբոր Յունաստան համեմական գաւառ-

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

երթարդ, և այն տեղի հայոց դպրատան խղճար վիճակը տեսնելով, (որուն ոչ միայն շինուածքը գրեթէ քանդուած էր, այլև աշակերտաց ուսումնական կարգադրութիւնն ալ բոլորովին անկենսամասցած էր) յանձնառու եղաւ վեհանաճարար յիշեալ դպրատունը նորէն շինել տալու իւր ծախքովը և անմիջապէս անոր հիմնադրութեանը ձեռք զարկաւ, որ խիստ պատուական և հոյա կապ շինուածք մը պիտի ըլլայ Արշալոյս Միսաքեան անուամբ և յիշեալ այս դպրատան բարեկարգ կառավարութեանը համար յատուկ ընկերութիւն մը հաստատեց իւր վերատեսչութեամբը, որուն անդամներէն արդէն 2200 մաճառ սկի ժողովուրդը Երևանի և այսուհետեւ ժողովուրդը գրամին եկամտովը յիշեալ դպրատան վարժարան տաց ամսականները և ուրիշ հարկաւոր պիտոյքը պիտի հագացուին և

Սկից ի գաւ Միսաքեան մեծապատիւ Այր դերեւ տալին իւր առատապարգև նուէրովը նը պատամանաց ըլլալով Արարիկեան Բնիկ-Բնիկ, որ քանի մը ժամանակէ ի վեր հաստատուի էին Պոքրէշտի հայադպի ուսումնասէր երիտասարդները, և ուրիշներն ալ ի նոյն սոցաւորական օժանդակութիւն յորդորելով յիշեալ ընկերութեան գրամագրութիւնը ըստ բաւականին աւելցուց, որ պէտքի անոր տոկոսովը աղքատաց համար յատուկ վարժարան մը հաստատուի Պոքրէշտի մէջ և

Վերջոյ կը համարվիմք այսպիսի ազգասիրական երեւելի բարեգործութեանց արժանիքը մեծամեծ գովութեամբ յառաջ բերելու քանզի երկրորդութիւն չկայ թէ այս օրինակ վեհանաճարան ընթացք մը հայոց ազգին պատիւ ընելէն ի դատ, Միսաքեան մեծահամբաւ գերգաստանին արցածառութիւնը պիտի աւելորդէ, ապագայ դարերու մէջ անշնչ ազահելով անոր յիշատակը և

ԱՐԻՒԱՆՈՒՊՈԼԻՍ, 22 օգոստոսի. Վրացական սուրհանդակը, որ երեք հոգիի ընկերութեամբ Պիլիպէէն Վրդանուպոլիս կերթար, ճանապարհին Փափագլըի մօտ 6-7 աւազակներու հանդիպէցան որոնք մացառախիտ տեղ մը սրահաւած ըլլալով ամէնքը մէկէն հրացաններն արարեցին սուրհանդակին և անոր ընկերացը վրայ, որոնցմէ երկու հոգի չարաչար վիրաւորուեցաւ, իսկ մնացեալ

մը եղաւ, բոլոր մեծամեծ կայսրերը պատուեցին զանկա իրենց ներկայութեամբ և ամէնքն ալ զանազան երեւելի շինուածքներով և գեղեցիկ նորոգութիւններով զմայելի ըլին Օմիւնիոյ բնակարանը, ուրտեղ վաճառականութիւնը, արհեստները և գիտութիւնները կատարելագործութեան վերջի աստիճանը հասան և զմեռնացեաց քաղաքավարութիւնը և բազմաբարեկար ժամանակ իբրեւ օրինակ յառաջ կը բերուէին խիստ քաղաքավարեալ ազգաց մէջ ալ և յիշեալ քաղքին մէջ եղած տաճարները, բազմութիւնը պարտիքերը, (ուրտեղ կըստիւնցընէին ամէն տեսակ գիտութիւններ և գիտաւորացէս բժշկականութիւնը) խիստ հաշակաւոր էին, նմանապէս բաղնիքները, հիւանդանոցները, մեծածախ արտաւորները, ուղղաթիւ ճանապարհները, որոնք քաղաքի մարմարեայ քարերով յատակաւ էին, թէաթրոնները, կրթարանները և գրքատունները, որոնք ամէնքն ալ երեւելի էին ճարտարագործութեան և վայելուչ ձևին կողմանէն յիշեալ քաղաքը մասնաւորապէս (տէսն և Վրդիւէսն ըստած թէաթրոններուն վրայ, որոնք իւր ժամանակը շինուած էին և Վրդանու կայսր սիրապետութեան օրովը Վր

ները փախելով դարձան ի Պիլիպէ և Սուրհանդակին հետ երեք բեռ արծաթ դրամէն ի դատ, ոսկի դրամալ կար, զորոնք աւազակները անմիջապէս վերցուցին և յիշեալ քաղքը պիտուածը ամսուս 15ին ուրբաթ իրիկունը պատահեցաւ և Պիլիպէի կառավարիչ Շէրիֆ փաշան խիստ հարկաւոր միջոցները ի գործ դրաւ այս աւազակները ձեռք ձգելու համար և Սուրի երկրորդութիւն չունիմք թէ յիշեալ փաշային, նմանապէս Վրդանուպոլս կուսակալ Վրդանու փաշային ազգու և գործունեաց միջոցներովը այս եղիւնագործները շուտով ձեռք պիտի անցնին և Վրդանուպոլս նաեւ թէ յիշեալ գաղութներ երկու հոգի արդէն բռնուեցին Վարդաւ գեղին մէջ և

Վրդանուպոլս հանգստութիւնը խիստ աղէկ վիճակի մէջ է Վրդանու փաշային խաչմէ և զգուշաւոր կառավարութեամբը, վաճառք բարձր հասարակութիւնը ամէն առիթներու մէջ չէն պարբեր իրենց գոհունակութիւնը յայտնելու և

ՍԵՒԱՆԻԿ, 20 օգոստոսի. Վրդանուպէն կը ճանաչուին թէ օմանէան զորքը ապստամբաց մէկ գնդին հանդիպելով Վերաթի կողմը անոր վրայ յարձակուեց և մեծ փոս պատճառեց է և նմանապէս Վրդանու փաշային երկու անգամ զարնուեցին և ապստամբաց հետ և երկու անգամին ալ իր սերական զորքը յաղթական գտնուեցին և

Վրդանուպէս թիւնը ինչպէս որ կը տեսնուի միշտ տկարանալու վրայ է քանզի ապստամբ գլխաւորաց կուսակիցներուն թիւը օրէ օր կը բնիւց և կը տուգնէ թէ մէջքին խորհուրդ եղեր է, որպէսզի օգոստոսիս Սեւանին վեհանաճարան գլխաւորութեանը ապստամբ ըլլալով զէնքը վար ձգեն և անձնատուր ըլլան և Նուրբա ապստամբ գլխաւորը, որ Տէլվինոյի և Վրդանու քաղքի մէջ տեղը եղած ընկերը ապստամբ էր, հաղիւ թէ հիմակ 2-300 հոգի ունի, կըսեն, իւր հրամանին տակ և

Յունաստանի կառավարութեան գէմ կիցող հիւնապի զորապետներէն Վրդանու գնդապետը, որ իւր կուսակիցներէն հարիւր հոգիով Տաճիկ երկիրը փախած էր անցեալները, տակաւին Վրդանու կը գտնուի և

Վրդանուպէս կը ճանաչուին թէ Յունաստանի ցաւ մար երկրէն բազմութիւն երիտասարդներ կը քաղքէն Վրդանու դպրոցները, և այս պատճառաւ է որ Սուրի և Շէրիֆ ապստամբարան անուանեցաւ և Վրդանու այս քաղքին պայծառութեանը և փառաւորութեանը ամէնէն հաստատուն վրայութիւնները կը տեսնուին անոր հին գրամաց վրայ, որոնցմէ քանի մը հատ կը գտնուին, ուսկից կը տեսնուի թէ Վրդանու մը կար հան, ըստորում մէկ տեսակ դրամաց վրայ այս անունը կայ Վրդանու Վրդանու պատկերովը և յիշեալ քաղքը երկրորդութիւն կը ճանաչուին Վրդանու մէջ, որուն աւելակները գեւ կը մնան Վրդանու լեռանը վրայ և

Վրդանու ուրիշ մէկ գրամի վրայ ալ այս մակաւորութիւնը կը կարգադրուի և Օմիւնացի առաջին բնակիչ Վրդանու և մէկ կողմը Վրդանու պատկերը և միւս կողմը Վրդանու առաջին հիմնադիր Վրդանու պատկերը տպուած են և

Տիւրքիոյ կայսրը Վրդանու առաջին տուաւ Օմիւնիոյ, ասիկայ մէկ մեծ պատիւ մըն էր որ

(1) Են հիւնապի ժամանակը հաշակաւոր էր Վրդանու ըստած հասարակաց ընդարձակ ապստամբարանը, ուրտեղ քաղաքացի ծախքովը կը ճանաչուէին հայրենաց ծառայութիւնը անանկերը և անոնց գերաւորները և

ԱՅՂԱԻԱ. Վրդանու թեան արժանի բողոքաւ կան երեւելի դիպուած մը չկայ Վրդանու երեւելի խանայ ընտրութիւնը մօտ է կատարելագոյն ընդունուելու և ինչպէս որ արդէն յայտնի է, երեւելի փախանայ մեծապէս մասը ազատասէր անձինք են և հետեւեալ հիմնական տեսնակալ իշխանաց խորհրդարանին կուսակից պիտի ըլլան և

Վրդանուպէս մէջ գաւ խորհրդարան կարգադրելու համար հաստատուած ընկերութիւնը, որ Օմիւնի մեռնելէն ի վեր թիւ մը թուրքեր էր սկսաւ վերադառնալ զորանալ յառաջանալ, այսու ամենայնիւ կը ցանկանայ որ յիշեալ ընկերութիւնը տէրութեան կանանց գէմապարկաւոր գործի մը ձեռք չզարնէ ժողովուրդը կառավարութեան գէմ գրգռելով քանզի այն ժամանակը Վրդանու Վրդանու խորհրդարանը պիտի պարտաւորի բռնի և խիստ միջոցներ գործածելու հասարակաց անդարձութիւնը ապահովելու համար Վրդանուպէս մէջ և

Վրդանու խիստ առատ են և ամէն կողմէ ան պիտի կու գան մեծ քանակութեամբ օգոստոսի 6ին չորեքշաբթի օրը 93.000 տոկոս ալիւր հատու ի իրարու վրայ ի մեծ գումար ցարենէն և ուրիշ տեսակ արժանիքներէն և Միսայի տէր ընկերութեան կէնքը գրեթէ 200 հազար խանթարի կը հասնէր և յիշեալ քանակութեամբ ալիւր երբեք եկած չէր ի իրարու մէջ և

Վրդանու թէ Վրդանու կառավարութիւնը հրաման ըրաւ որ քանի մը ուրիշ պատեւազմական նաւեր և օգնական զօրք խրկուի ի Վրդանու կալ

ԳԵՂԱՐԱ. Փաթիւ, 21 օգոստոսի. Հասարակութիւնը տոկոսի դիպուածի մը վրայ զարգեալ է որ ամսուս 5ին զիշերը պատահեցաւ մայրաքաղաքին մէջ և Վրդանու գրաւ հին, որ մարաշախա Վրդանութեանին մէկ հատիկ աղջիկ էր յիշեալ զիշերը իւր անկողինին մէջ տպանուած գտան իւր հօրը պաշտօնը, ուրտեղ ընկերութեամբ իւր ընկից Վրդանու գրաւ նոյն օրը եկած էր գիւղէն և Վրդանու կառավարութեան գործակալները, նմանապէս ներքին գործոց տեսչը անմիջապէս այս տոկոսի մարգարտանութիւնը գործուած

կայսրերը կը ճանաչուին այն քաղաքացի, ուրտեղ լիւր սկսաւ նա իր ալ մէկ հետեւեալ կային և Վրդանու գեղին տաճկաց գերիզմանայ մանկելու գալն մէկ մեծ սիւն մը կը գտնուի, որուն վրայ յառաջէն և լատիններէն այսպէս գրուած է. Օմիւնացի երեւելի Վրդանու և

Օմիւնիոյ սատակ երկրաշարժութեան մը բողոքովն փրկելով յամի տեսուչ 177, մեծածախ շէնքը թեամբ և փառաւորութեամբ նորէն շինուեցաւ Մարկոս Վրդանու կայսրէն, որուն այս քաղքին բնակիչները արձան մը կանգնեցին և Վրդանու կայսրաց օրովը Օմիւնիոյ երկրորդ մայրաքաղաքը կը ճանաչուէր կայսրութեանը տէր տէրական սկզբնաւորութեանը պատճառաւ նմանապէս անոր բնակչաց համարաւոր բարեկարգութեանը համար և Վրդանու հայոցի կողմէ կայսր տիրապետութեան ժամանակը Վրդանու թեմի վրայ տպուած ինքնապաշտ մայրաքաղաքացի թիւ կը համարէր, այս անունը առատ քաղաքացի կը տրուէր, որոնք ինքիւն կը կառավարուէին իրենց տոկոսութեանը համեմատ և

(պիսի շարժանկութիւն)

տեղը գտցին, և մանրամասն հետազոտութիւններ
ընէին հարցաւ փորձէ ետքը ինչո՞ւն է ցուցնու
թիւնը: Այս անգամ Լ. Ղեր, որ սարսններ է իւր ըն
կացը: Այս անգամ իսկին ձեռք ձգեցին զգալի
և կառավարութեան բանտը դուրս եկաւ, որպէս
որ օրինաւոր կերպիւ գտնուող քանի որ անոր այս
կողմէն ազատութեան փորձը: Բայց Բրաւէնի
դուրսը յաւանաւորութեան մէջ իյնալով բանտին
մէջ, ինքզինքը թաւաւորեց և ամբողջ 10 օր քա
նի մը ժամու մէջ մեռաւ:

Կերկի թէ ժամանակէ մը ի վեր Բրաւէնի դրոշմ
և դրոշմի մէջ շարունակ կուր և վեճ կը լսու
թիւնը: Եւ ի վերջ համար, որուն հետ Բրաւէնի
դուրսը չարիք: զուրս ընտանի թիւն և սկսեց
նախնի պատճառաւ, դրոշմի օրինաւոր նա
խնիքներէն շարժեալ կուր ճամբելու
զիջեալ օրերը, որ վեց տարիէ ի վեր մանկու
թիւնը թաւաւորեց կը լսուէր իրենց տունը:
Բայց դուրսը այս բանին գէ՛մ կենալով, ամա
սինի բաւ մէջ կուր այն աստիճան մեծցեր է,
որ մ. կովկաս ձեռք աւ վերցուցեր են կըսեն:
Այս քանակ իւր հօրը մարտնչաւոր Այստի
հարմարութեամբ Բրաւէնի դրոշմի իւր խօսքը ա
ռաջ տանելով՝ օրերը տը ի վերջին ճամբաց տը
լաւ: այսու ամենայնիւ նոյն օրէն սկսեալ Բրա
ւէնի դուրսը միտքը դրած է եղբոր անագործին
կերպիւ մը վեճ տանու իւր ընկերէն: Ինչպէս որ
գիտաւորութեամբ ի գործ դրաւ, իւր ստեղծ
գիտութեամբ թիւնը:

Բրաւէնի դրոշմի 39 տարեկան գեղեցիկ տի
կին մըն էր, որ իւր մտքը ուղեւորութեան, զմե
զին կենցաղաւորութեան և ուրիշ բնական
նորոգելէն ի դուրս, մարդասէր սիրտ և անտարբ
անկողնի վարք մը ունէր: Խիստ երեւելի և հա
րուստ գեղեցիկութեամբ ըլլալով՝ տարին 200 հազար
ֆրանք, այսինքն 850 հազար դուրս չ կ'աւանտ
ուէր: Գրեթէ նոյնչափ գումար տարեկան եկաւ
մեւտ ալ իւր ամուսինը Բրաւէնի դուրսը ունէր:
Ըսէին որ այս և կին մ. կողմը տարեկան 1 միլիոն
700 հազար դուրս չ կ'աւանտ ունէին: Բայց
ի դուրս գրեթէ հարուստ ժամանակաւ թիւն մը
պիտի ստանար իւր հօրմէն մարտնչաւոր Այստի
թիւնիցէն, որուն մէկ հատիկ աղջիկն էր, նմա
նայնիս իւր հօրեղբորմէն որ դուրս չունէր, այլ
Բրաւէնի դուրսը իւր մօլը ժառանգութեան մէջ
գումար դրած պիտի տանէր: Բայց աւանդ որ այս
չափ մեծ հարստութեան մը չէր ցուցնու ընկել
այս դուրսը: Ինչո՞ւն էր քանի որ քանի որ
իւր եղբորմէն թիւն աշխարհքիս մէջ առանց ա
ռաքելութեան:

Բրաւէնի դուրսը 42 տարեկան էր, և ինք զս
տեղի տէր: Երբեք մէկը աղջիկ և երեքը տղայ:
Բայց ինչո՞ւն էր իրար և մանրամասն տեղե
կութիւններ կուտան այս ստեղծելու եղբորմէն
թիւնը մը պատճառաւ: Բայց հասարակութեան
մէջ չէր ընկնուէր: Բայց հարուստ ժամանակաւ
թիւն մը պատճառաւ: Բայց հարուստ ժամանակաւ
թիւն մը պատճառաւ: Բայց հարուստ ժամանակաւ
թիւն մը պատճառաւ:

Բայց հարուստ ժամանակաւ թիւն մը պատճառաւ:
Բայց հարուստ ժամանակաւ թիւն մը պատճառաւ:
Բայց հարուստ ժամանակաւ թիւն մը պատճառաւ:
Բայց հարուստ ժամանակաւ թիւն մը պատճառաւ:

և ահագին զօրքով Մարտի Բրաւէնի գէ՛մ եղած է
և ըստ սրտմիտ ժողովուրդին մէջ յիշեալ շէնքին
կուտակից շատ կը գտնուին, անոր համար որոնցմէ
որ քիչ մը կ'ստանան: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

ՄԱՐԿԱՆԻՍ: Այստեղի զօրքը, որ Բրաւէնի
թաղութիւն օգնութեան գտնուէր էին, կը գտնուէր
իրենց հայրենիքը: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Մարտի Բրաւէնի զօրքը, որ Բրաւէնի
թաղութիւն օգնութեան գտնուէր էին, կը գտնուէր
իրենց հայրենիքը: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

ԲՈՐԹՈՒԿԱՆ: Տոնա Մարտի Բրաւէնի զօրքը,
ըստ իւր հարմարութեան ինչո՞ւն էր մատուցանելով,
վեհափառ Բրաւէնի հարման ըրաւ մօտիւ Բո
րթոն տա Դոնտիս Մարտի Բրաւէնի, որ նոր խոր
հրդարան մը հաստատեց: Բայց այս երեւելի անձը
գեղեցիկ կարգադրութեան մը ընկել:

(Բ) Բրաւէնի զօրքը, որ Բրաւէնի
թաղութիւն օգնութեան գտնուէր էին, կը գտնուէր
իրենց հայրենիքը: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

նորքին կառավարութեան թիւնը թէպէտեւ ազատ է, և
առանձին քաղաքական կարգադրութեան թիւնը ունի
բայց ըստ արտաքին կառավարութեան թիւնը յիշեալ
22 նահանգները միացեալ են ամեն կերպիւ, և
իրեն մէկ տէրութեան կը պարտաւորին շարժելու:
1815 թին Ա ինչո՞ւն էր հաստատուած գաղանցը համե
մատ, որ Հեղուեանի գաղաւորութեան կըսուէր:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Հիմա կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:
և այս կերպիւ մինչև ցայսօր 300 հոգի են առեւ
ղծուած լսուելի: Եւ իսկին կը գտնուէր կըսեն:

Թեան օրինաւորութիւնը կը բնութի սահմանադրական կանոնաց համեմատ, և մինչև ցայսօր ա՛մէնուն ընտրութիւնն ալ հաստատուեցաւ:

Այսին Վօլթիթին, որուն միջոցաւ Թեան վաղեմի աստը այս օրերս մէկէնմէկ սաստկացաւ, խիստ գէշ վիճակի մէջէ: Ինչո՞ւն ամեն ջան Վօլթիթի երեւելի բժշկներուն մէջ խորհուրդ ըլլալով, ամէնքն ալ համաձայնութեամբ ցոյսեր նին կտրեցին յիշեալ առաջին աստեակալ իշխաւ նին առողջութեանը վրայ:

ՕՐԱՆՈՅՆ ԼՈՒԻՆԻ

Չմիւսնիս, 5 սեպտեմբերի:

() Գոտտախառ Սուլթանին սենեկապետ փեմափայլ Հէֆիք պէյը, որ Նօրին Վ Եհափառութեան կողմանէ պատուոյ նշան տարած էր (Գիւրտոսի բարձրագոյն Վէհէ մմէտ Վիլ փաշային, անցած ամսու ջնին Վ Կալիֆի (Թիֆալէի) օսմանեան շոգե նաւով հասաւ մեր քաղաքը, ուրտեղ իւր բարձր աստիճանին վերաբերեալ պատուով ընդունուեցաւ: Յիշեալ երեւելի պաշտօնատարը մէկ օր միայն մնալով իզմիր, շարունակեց իւր ճամբորդութիւնը Կոստանդնուպօլիս դառնալու համար:

Իզմիրի կառավարիչ փեմափայլ Հաքիմ պէյը բարձրագոյն հրամանաւ ետ առաւ քաղաքի յու նաց հիւպատոսէն՝ իւր պաշտօնին վերաբերեալ արքայական հրամանալիւրը, ուստի հիւպատոսութեան օրէնն ալ, ուրտեղ գրօշարը կրկնաւեր, անմիջապէս փար իջեցուցին: Նմանապէս հիւպատոսարանին գրան վրայ եղած իւր տէրութեան նշաններն ալ, Հէլենացի հպատակաց գործը ըստ հրամանի փեմափայլ Հաքիմ պէյին պարսկ Վերի օղուին յանձնուեցաւ, որ քաղաքին առողջութեան գրանցին մէջ գործակալէ:

Անգղիոյ տէրութեան միջերկրական ծովուն նաւատորմը, որուն հրամանատար է ծովապետի փոխանորդ սըր Վ Ելիթմի (Էլթըր) հրամանահիմա 8 նաւերէ բաղկացեալ է, որոնց վեցը եռաշարիկ նաւ են: Իթէնքի նաւահանգիստը առայժմ 3 եռաշարիկ անգղիացի նաւ կը գտնուին, և կը հաստատեն թէ յիշեալ ծովապետը՝ որ մինչև ցայսօր Մալթա հասած պիտի ըլլայ, իւր հետը եղած ուրիշ նաւերովը պիտի շարունակէ իւր ճամբորդութիւնը դէպ ի Վիլնոս:

Վաղիւնայ արեւելեան նաւատորմին ընդհանուր նոր հրամանատար մօսիւ Հէրնու երրորդ ծովապետը անցած ամսու 18ին հասաւ ի Վիլնոս (Լեթենքի նաւահանգիստը): Վալի անուն շոգեշարժ ֆուէկաթով: Լըիք օրէն ետքը նախորդ երրորդ ծովապետ մօսիւ Վիլքէնը նոյն շոգե նաւով մեկնեցաւ Վուլն երթալու, իւր հրամանատարութիւնը մօսիւ Հէրնուին յանձնելով: որ Հիլթիս եռաշարիկ նաւուն վրայ բարձրացոյց իր դրօշակը:

Արտսանդնուպօլիսէն կը ծանուցանեն թէ Վօլթիթին կոտորած կընէ ի Վրասիզոն, և այս պատճառաւ Վրասիզոնէն եկած վերջին անգղիական շոգե նաւուն արգիլուեր է որ հաղորդութիւն չունենայ մայրաքաղաքին հետ: որուն հասարակութիւնը ահա հոգող ողի մէջէ եղեր: Կը հաստատեն նաև թէ Վրասիզոնի շոգե նաւուն մէջ Վօլթիթի 3-4 դիպուած պատահեր է: Վս տարափոխիկ աստը լրջորում ալ մտած է: Բայց բարեբաղդութեամբ հայիւ թէ 20-25 դիպուած կը պատահի օրը, ուրոնցմէ միայն երրորդ մասը կը մեռնին:

Վարձրապատիւ մեծ ծովապետ Հալիլ փաշան իւր հրամանին տակ եղած նաւատորմովը անցած ամսու 24ին Սեւանիկի նաւահանգիստը հասեր է:

ուրտեղ մեծ փառաւորութեամբ և արժանաւոր մեծարանք ընդունելու են Վրասի Վարձրութիւնը: Վարձրապատիւ Հալիլ փաշան լրջիլ շոգե նաւով այս շաբթու պիտի դառնայ եղեր ի Վրաստան: Դնուպօլիս Նօրին Վ Եհափառութեան զուակոյց թլիստութեան հանդէսին ներկայ գտնուելու:

Արտսանդնուպօլիս շաբթուական շոգե նաւով, որ երեկ հասաւ, իմացանք թէ հրկիզութիւն մը պատահելով ի Վէյօղլու, 250ի չափ պատուական տներ հրդ ճարակ եղեր են: Բայց այս դժբաղդ դիպուածոյն վրայօք մանրասնան և հաւաստի տեղեկութիւններ դեռ չտեսցանք:

Իթէնքի ատենակալ իշխանաց նախագահ պարոն Վօլթիթին (որուն համար Յունաստանի յոգուածին մէջ գրուած է թէ ծանր հիւանդ է) արդէն փոխանակել է կրօն: Վս դիպուածը անշուշտ մեծ փոփոխութիւն մը պիտի պատճառէ յիշեալ տէրութեան քաղաքական ընթացքին:

Թէհրանէն կը գրեն թէ, Վարսից փեմափայլ Հաքիմ առաջին թարգման զմիւսնացի յարգաւ մեծար Վալթեան տղա Յօհաննէսը, որ երկուր ժամանակ Կոստանդնուպօլիս Վարսից գեւապանատան առաջին թարգմանի պաշտօնը վարեց և իւր սոգու գործակցութեամբը զանազան գործնադրութիւններ ի գործ դրուեցան: Լըրոպայի բանի մը տէրութեանց և Վարսից կառավարութեանը մէջ, պատիւ ունեցաւ այս ետքի տէրութեան Վալթի և Վրեգական կարգաց տապետութեան նշանները ընդունելու: Իզմիրի հայոց հառարաւ կութիւնը հոգեւոր չափ ուրախացաւ յիշեալ իւր քաղաքակից աղին պարսկին շնորհաւ բարձր պատուոյն վրայ: որուն արժանի եղած է անշուշտ իւր հաւատարիմ ծառայութեամբը, նմանապէս իւր խաչական և կենցաղագէտ ընթացքը:

Անգլէս որ մեր նախընթաց թերթովը խոստացանք, ահա կը հրատարակեն իսահմանադրող տէր թագէտու ծայրագոյն փորձաքննարկ ընդունած նամակը, որոնք թէքիտաղէն իւր փոխանորդ Վրիգոր վարդապետը գրած է:

Հանձնարարի հոգեւոր սուրբ հայր իմ:

Բայանի լիցի սրբութեամբ, թէ այն գրամատոյց յարգի աղաքի Սիւթիկէլի Ստեփան աղան Կէլիկեան, իւր սոգափութեան գլուխը շարժելով՝ ինչպէս որ պէտք է ջանք ըստ միւր գործառն ընկերութեան հաստատութեանը համար, ամէն մէկը զատ զատ յորդարելով, և ուսումնասիրութեան օգտակար առիթները եղածին չափ բացայայտելով, թէ ինչպէս մէկ տղայ մը քաջ ուսումնասիրութեամբ, բարի կրթութեամբ և քրիստոնէական կրօնի օր ըստ օրէ զարգանայ Ն, այնուհետեւ այն տղան քանի որ մեծնայ, իւր հոգեւոր և մարմնայ շահաւոր և օգտակար եղած բաները ձեռք բերելու կարող կը լայ: Այսպէս խօսքերով համոզելով շատ յորդեղեղ սիրտը շահեցաւ, և համակամութեամբ ու խորհրդով շնորհապարճ Արտահալ վարդապետին և միւր նաւաստութեան և բոլոր իշխան աղայից՝ յուլիս 27ին սուրբ եկեղեցւոյ մէջ ժողովք ըրինք, ուրտեղ քիչ մը յորդարանաւ աստ: Նախօրէինէն ետքը, հարցում արձ ըրինք թէ սոգեօք կուզէն մը որ հաստատուի այս ուսումնասիրական ընկերութիւնը և անանք որ հոգեւոր սրբայ աղգեցութեամբը ամէնուն աղգափորական է, անողը շարժելով, միաբերան և յօժար սրտիւ պատասխանեցին թէ, այդ մեր ուղած բանն է: Թէ չէ՞ մի ցանկար որ մեր զուակնիցը լաւ գիտութիւններ արթնն: Երբոր այս յօժարութիւնն տեսանք, շատ ուրախացանք և սկսանք գործառն հոգաբարձութեանը համար մինչև քսան անձինք ընտրել: և այս քսան հոգիք բաղկացեալ ժողովքն գահադալսի կայացին զնուստ: որ յօժարութեամբ յանձնառու ելայ պէտք եղած ջանքը և աշխատութիւնը կոտորելու: այնուհետեւ ժողովականներուն մէջ գործառն օգնութեան համար գրուածք եղաւ, և միւս օրը շաբթու երթալով և ամէն մէկը զատ զատ յորդարելով բաւական անձինք ստորագրեցան: Եւ այս ունիմ որ ձեռք սուրբ աղթութեւք և բարի ջանիքը այս աղգօգուտ գործը կը յաջողի աղիս զաւակները աղի կրթութիւնը կը ստանան և պատճառ եղողաց երջանկութեանը համար բարեմաղթութեւ կը լան: ողջ լիւրք ի տէր:

Ի թէքիտաղ, 2 օգոստոսի 1847:
Արտութեան ձեռքով փոխանորդ
Վրիգոր վարդապետ:

Չորեքշաբթի գիշերը ծովեղբայր հոռմի տուն մը դռներ մտան, ուսկից 15 հազար զուրու չի չափ արժողութեամբ բան վերցուցին: Նոյն գիշերը հայոց թաղն ալ գրեթէ պատահեցաւ, բայց առանց մեծ վնաս մը ըլլալու:

ԼՈՒԻՆԻ ՏՐԵՒՆԸ ԼՈՒԻՆԻ

Չմիւսնիս, 5 սեպտեմբերի:

Միւսնոյն հանգարտութիւնը կը տիրէ միշտ քաղաքիս առեւտրական գործառնութեանց վրայ, և եղած փառաւոր նշանները խիստ աննշան են: Մէկ պղտիկ մաս Վալթիթի տորոն ծախուեցաւ այս շաբթու 201 զուրու չի խանթարը: Վարեմապօլի մետաքսին վերջի գինը՝ 127 զուրու չէ հօխան, բայց այժմ 120 զուրու չի տալու չի: Սուտալ խիստ հաղուագիւտ է, և 33-34 զուրու չի քիլէն կրնայ ծախուիլ նաւուն մէջ աւանդելու պայմանաւ: Սխարի բուրդը 160 զուրու չի ծախուեցաւ խանթարը: Նէհրին խիստ առատ է և ամէն օր անպակաս կուգայ, այս օրուան արժաւորութիւնը 240 կէս-22 զուրու չէ հօխան, և հասարակօրէն կը կարծուի թէ այս գինները դեռ պիտի իջնան: Ուրբայի Սոլթանիս քուտած անկուտ չամիչի գինը՝ 240 զուրու չի որոշուեցաւ: Չեմիլի կարմիր չամիչին գինը՝ դեռ չորսուեցաւ, բայց կրկին ծուի թէ 90 զուրու չի պիտի կտրուի: Ֆօշայի չամիչին խանթարը 100 զուրու չի որոշուեցաւ կրնան իզմիրի կարմիր չամիչը՝ 70-80 զուրու չի կը ծախուի ապրանքին աղի կութեանը նայելով: Իսկ Վրասի նը՝ 65-66: Իսկիւնի սե չամիչին գինը՝ 32-33 զուրու չէ: Միւսնոյն ցայսօր եկած թուղին գումարը գրեթէ 8700 բեռ է, որ ըստ տեսակին 60-130 զուրու չի ծախուեցաւ խանթարը: Լըլէք քուտած պատուական թուղին գինը՝ 125-190 զուրու չէ: Վս տորի Վնասօլուէն թուղ բերել տուողները կերելի թէ աղի պիտի չափն, իրմիքը խիստ թուլ են և Լըրոպայի համար ծախու առնուլ չի կարողանալ մէջ ըջուելու համար 17-20 զուրու չի կը ծախուի ցորենին քիլէն՝ ըստ տեսակին: Վարին գինը՝ 9-9ու կէս զուրու չէ: Փալմանուտը և ֆիսնը մեծ հանգարտութեան մէջ են:

Վալթիթի տեսալաւաւոր ամսու 15ին պիտի բացուի, ուրտեղ բանալիկէն և բրդեղէն ձեռագործ ապրանք ընդ ամէնը 220 բեռի չափ խրկուեցան իզմիրէն, քսել է որ անցեալ տարուան խրկուած ապրանքին չարտօք մասն մէկ մասը միայն դնայ: ուստի կը յուսացուի թէ աղի գինները պիտի ծախուին:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Այս լրագիրը երբեք չարթմը անգամ մը՝ ուրբաթ օրը կը հրատարակուի: Չորեկան գինը 120 զուրու չէ կանիկի փառքով, ուր կուզէ կրնայ ստորագրել: Իզմիր՝ Արշալուստ Արարատ, անան գրատուեր: Իսկ ուրիշ քաղաքաց համար ահա կը լըլէք: Նախկին լրագիր յարգի գործակալաց անուանքը, որք են:

Արտսանդնուպօլիս Վարդապետարանի գրագիր Պրոպէսեան պատուելի պարոն Աւետիս:

Պրոպէս՝ Վարդապետարան Մատթեոս և Գրիգոր աղայք:

Ալեքսանդրիա՝ Եւստֆեան Գեորգ աղայ:

Գահրէ՝ Եղիազարեանց Մ. Ալեքսան և Մ. Զաւոր աղայք:

Զապէ՝ Բրուսիայ և Միացեալ Նահանգաց Ամերիկայ հիւպատոս Զաւոր աղայ Ս. Մուրատեան:

Թրեսո՝ Գրիգոր աղայ Աւետիս:

Կարին՝ Եօհաննէս աղայ Զաւորեանեան:

Բերիս՝ արժանապատիւ տէր Գեորգ աղայ քահանայ:

Պաղատո՝ Անգղիոյ առաջին թարգման աղայ Սաչիկ Մարտեան:

Բեդրապօլիս՝ Կալթեան Արթուր աղայ Ա. Կալթեան:

Տիֆլիս՝ Կալթեան պատուելի Զաւոր վարժապետ:

Դաւրիժ՝ Շերմաղանեան Վարդանանց աղայ Գալուստ:

Կալթիս՝ պարոն Փ. Ա. Գեորգեան:

Մատրոս՝ պարոնայք Սամ և Ընկիթ:

Սնկափոլ՝ պարոնայք Արգար և Ստեփաննոս:

Հրատարակիչ և տէր լրագիրս:
Ղալիս Ղ. Պալտապարեան:
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՎԵԼՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ